

Artikelförfattaren antropologen Vishvajit Pandya hos ongee-folket. Foto från Vishvajit Pandya

När land blev till vatten:

Tsunamin och ongee-folket på Mindre Andamanerna

På morgonen den 26 december 2004 upplevde Mindre Andamanerna i Bengaliska viken, liksom på flera håll i Asien, en jordbävning som mätte 8,9 på richterskalan. Efter omkring en timme följdes jordbävningen av sex till tio meter höga vattenvågor – en tsunami. Här skriver den indiske antropologen Vishvajit Pandya, som själv forskat omfattande på plats, om hur ongeefolket hanterade situationen.

Resultatet blev en fysisk omvandling av många små och stora öar i Andamanerna och Nikobarerna. Händelsen förde också med sig en ny förståelse för hur människans erfarenheter av katastrofer formas, de olika sätt som katastrofer hanteras på, och de komplexa behoven hos dem som påverkas av förödelsten.

Det var få som visste mycket om tsunamis eller hur de förklarades i vetenskapliga termer. Men för ongee-folket, de inhemska invånarna på mindre Andamanerna, var tsunamin ett fenomen som förklarades i deras unika världsbild och förståelse för liv och död, som direkt härstammar från deras observationer av naturens kaos och oro.

Ursprungsbefolkningen på Andamanerna togs

väl omhand i tsunamins omedelbara efterverkningar. Vad som var anmärkningsvärt var att jämfört med de icke-inhemska bosättarna visade de inhemska ongeestammarna en större återhämtningsförmåga efter katastrofen. De plockade upp spillrorna och började återuppbyggnaden utan att helt förlita sig på de hårt pressade myndigheterna.

Ovanligt skickliga

Strax efter jordskalvet packade omkring åttio personer från ongeerna sina tillhörigheter och gick genom skogen från sin bosättning vid kusten, Dugong creek, till Ramakrishnapuram i de sydvästra delarna av ön, en vandring på runt tre timmar. Där stannade de i

Totanagey, som känt artikelförfattaren sen 1983. Foto: Vishvajit Pandya

åtta dagar i tillfälliga boenden som myndigheterna satt upp, och där mat, vatten och medicinsk hjälp fanns att tillgå.

Men den 9 januari valde ongee-folket att återvända till djungeln och bygga upp ett eget läger, med minsta möjliga hjälp från det överflöd av bistånd som myndigheterna försett dem med. Historiskt och kulturellt sett har ongeerna inte haft någon bestämd bosättning utan de har bott på olika platser inom det område, som de vid olika tider flyttat till. Det här sättet att förflytta sig har gjort att de är ovanligt skickliga på att packa upp det nödvändiga och röra sig vidare, beroende på säsongernas skiftningar och tillgången till resurser.

Allt eftersom arméer av icke-statliga organisationer (NGO:er) och specialister landade på öarna för att bedöma skadorna började rapporteringen om hur de sista, få, överlevande primitiva stammarna hade räddat sig själva från tsunamin genom att springa upp i bergen, tack vare sin uråldriga visdom.

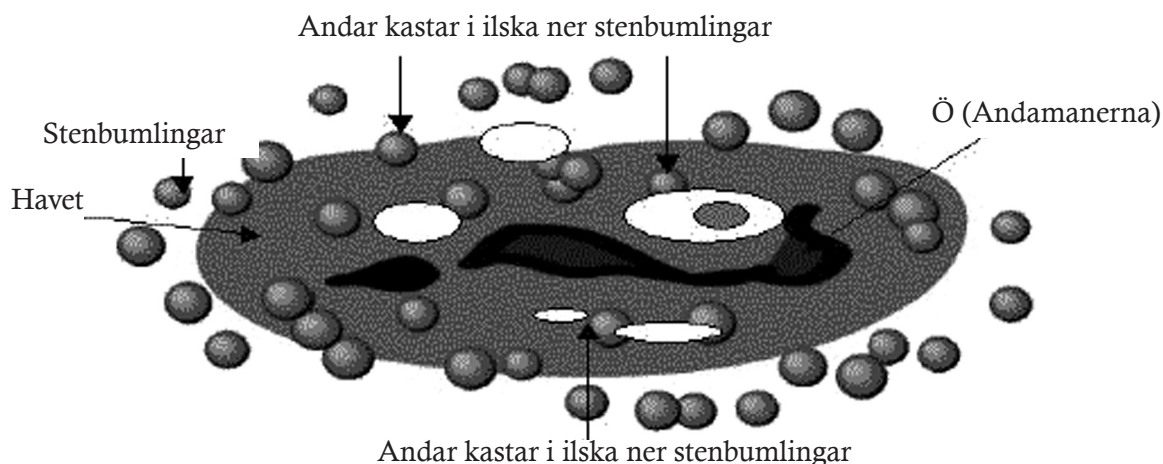
Observerade fåglarna och djuren

Jag blev bekymrad, och nyfiken på hur och varför de boende på Andamanerna framställdes som så stereotypiskt beroende av sitt "kollektiva minne" och som om att de hade räddats genom att använda sig av sina folksägnar. Vad hade ongee-folket själva för förklaringar? Vad var det som hade räddat dem, i kontrast till de andra (omkring 350 000 personer) som bodde på öarna?

Det ska naturligtvis erkännas att förödelsen och förlusterna på Nikobarerna, söder om lilla Andamanerna, var mycket större. Trots det var det intressant att professionella antropologer, kulturobservatörer, kommentatorer och journalister som landade på ön tillsammans med välvilliga NGO:er inte kunde hålla sig från att åberopa idén om en "primitiv visdom" som hjälpte stammarna (förutom de på Nikobarerna) att rädda sig undan den potentiella katastrofen. Det verkade som om de "visste" att de skulle fly mot högre höjder, observerade fåglarnas och djurens märk-

Exempel på byggnadskonst hos ongee-folket. Foto: Vishvajit Pandya

Bilden visar ongee-folkets traditionella förklaring av tsunamin. Att vattnet drog sig tillbaka snabbt signalerade för dem att deras förfäders andar var arga och skakade på en pelare, som en trädstam, på vilken havet vilar. Ilskna andar kastar enorma stenbumlingar som de tagit från stjärnorna ned i havet. Jordbävningar skapas då stenarna träffar havsytan och orsakar vågskvalp. Bild från Internet

liga beteenden och helt enkelt vädrade bekymmer i luften.

Jag fick möjligheten att besöka mina gamla vänner bland ongee-folket de sista två veckorna i januari och ta reda på hur de förklarade tsunamin och hur deras framtidsplaner såg ut. Mina frågor förde mig än en gång till de förtrollande skogarna som en gång var ongee-folkets hem, men som nu var en plats som upplevt vågornas vrede. Den 18 januari 2005 nådde jag ongeerna i Dugong Creek, som nu var tillbaka djupt inne i skogarna nordväst om Dugong Creek, istället för att bo i de plastskjul som NGO:er satt upp. Följande redogör för de åsikter som ongeerna berättade för mig när jag ställde mina frågor.

Vattenlinjen drog sig tillbaka

Totanagey, som är över sextio år gammal och som känt mig sedan 1983 var glad att återse mig i skogen efter ungefär ett år. Han svarade genast:

”Varför blir du så bekymrad? Jordskalv är vanliga... det är bara något som händer då och då. Det är bara det att den dagen som giyangejebey (tsunamin) kom, drog sig vattnet bort från land väldigt snabbt och som kroppens in- och utandning måste vattnet återvända snabbt och kraftfullt! Vi såg vattnet och visste att mer land snart skulle komma att täckas av vatten och arga andar skulle sänka sig ned och jaga bort oss. Men våra förfäders andar skulle komma ned och hjälpa oss om vi fortsatte att hålla ihop och bära deras ben med oss för att försäkra oss om hjälp från goda andar! Du förstår, om vattnet minskar måste det återkomma för att ta tillbaka landsmassan, och om människorna blir fler än andarna, måste andarna också vilja bli fler genom att komma med död till människorna.”

Inom den andamanesiska kulturen associerar man jordbävningar med fenomenet då döda förfäder går över till den ”andra världen” och blir till andar. Vad som oroade ongee-folket den 26 december när de befann sig vid lägret i Dugong Creek var att vattenlinjen drog sig tillbaka så snabbt – någonting som för dem

signalerade att deras förfäders andar var väldigt arga och skakade på en pelare, som en trädstam, på vilken havet vilar. Ilskna andar kastar ofta enorma stenbumlingar som de tagit från stjärnorna ned i havet. Jordbävningar skapas då stenarna träffar havsytan och orsakar vågskvalp. För ongee-folket innebar tsunamin en enda stor skvalpning och vattnets beteende orsakades av andarna.

Annat sätt att organisera kunskap

Så, på morgonen den 26 december då vattenlinjen drog sig tillbaka, samlades ongeerna genast på stränderna med sina korgar och pilbågar och lämnade snabbt Dugong Creek för att röra sig långt ifrån kusten. Till skillnad från andra bosatta i området ville man inte stanna och förundras över jordbävningen, som för dem tillhör naturens vanliga ordning, utan observationen av vattennivån fungerade som en vink. Många av dem som dog på Lilla Andamanerna och som inte tillhörde ursprungsbefolkningen miste sina liv på grund av att de betraktade skadorna som jordbävningen åstadkom, omedvetna om de dödade vågorna som skulle följa därefter. Vi förlitar oss på ”vetenskapliga” instrument som mäter de avvikande skakningarna, men ongee-folket noterar den normala vattennivån för att varsko sig om avvikande fenomen – ett annat sätt att organisera kunskap och systematisera observationer.

Vishvajit Pandya

Professor, antropologiska institutionen, Dhirubhai Ambani Institute of Information and Communication Technology, Gujarat, Indien

Översättning och redigering: Matilda Lindwall

Fakta:

Nyhetsinslag på BBC, ”Tsunami folklore saved islanders”, 20 januari 2005.

Radcliffe-Brown 1922: sid146-47

Intressant hemsida: www.andaman.org

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-licens. Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.